Lietuvos nacionalinė M.Mažvydo biblioteka

MINTIS

LAIKRAŠTIS LIETUVIŲ BENDRUOMENEI

Nr. 120 (356) 357 | Memmingenas, 1947 m. spalio 25 d. | II metai

Rinkiminės nuotaikos Prancūzijoje

Lapkričio 13 d. susirinks parlamentas

Paryžius (Dena/Reuter) Pagal iki šiol turimus nebaigtų rinkimų duomenis gen. de Gaulle tautinis susivienijimas (Rassemblement du Peuple francaise —RPF) iš maždaug 44,5 mil. balsų gavo 40%. Komunistai gavo apie 30%, socialistai šiek tiek mažiau negu 20%. Stipriai nukentėjo respublikonų judėjimas (Mouvement Républicain Populaire — MRP), t. y. užsienio reikalų ministerio Bidault partija. Ji įstengė surinktį tik apie 10% balsų, nors praėjusių metų lapkričio mėnesyje rinkimuose į parlamentą buvo gavusi 26%. Didžiaja dalimi gen. de Gaulle laimėjimas susidarė šios partijos sąskaiton, nes kitos partijos beveik savas pozicijas išlaikė.

Šio balavimo galutini rezultatai paaiškės tik už kelių dienų, bet nemanoma, kad balsų santykis galėtų pasikeisti. Gen. de Gaulle partijos pasisekimas yra dar labiau reikšmingas, nes ta partija pirmą kartą dalyvauja rinkimuose. Rinkimuose dalyvavusių nuošimtis siekia 80% ir daugiau.

Šitoks laimėjimas tiek pačiam gen. de Gaulle, tiek ir jo pasekėjams yra didelė staigmena. Generolas pats pranašavo, jog jo susivienijimas gausiąs apie 30% balsų.

PARYŽIAUS MIESTO SUDĖTIS

Paryžius (AFP). Po sekmadienį įvykusių savivaldybių rinkimų Paryžiaus miesto taryboje atskiroms partijoms tenka vietų:

RPF (gen. de Gaulle partija)	52 vietos
komunistai	25 „
socialistai	8 „
MRP (min. Bidault partija)	5 „
viso	90 vietų

Tokiu būdu gen. de Gaulle susivienijimas Paryžiaus miesto taryboje turės absoliutinę daugumą.

AR ISSILAIKYS VYRIAUSYBĖ?

Paryžius (Dena). Ryšium su gen. de Gaulle laimėjimu iškyla klausimas ar išsilaikys dabartinė prancūzų vyriausybė, nes parlamente partijų jėgų santykis lieka tas pats kaip iki šiol buvo, o nauji rinkimai, atrodo, galės įvykti ne anksčiau kaip kitais metais birželio mėnesį.

Politiniuose sluoksniuose reiškiama nuomonė, jog socialistai, kurie ypatingai buvo komunistų puolami Varšuvos manifeste, vargiai dėsis su komunistais. Manoma, kad jie bendradarbiaus su prieškomunistiniu bloku.

DE GAULLE APIE SAVE

Paryžius (Dena). Iš iki šiol pasireiškusių balsų aiškėja, jog nėra jokios abejonės, kad gen. de Gaulle laimėjimas padarys įtakos Prancūzijos politinei būklei. Tą patvirtina toji aplinkybė, kad jau dabar prancūzų ministeris pirmininkas pavedė sušaukti parlamentą š. m. lapkričio 13 d. Jis paskelbė, jog tas sušaukimas siejamas su gen. de Gaulle laimėjimu.

Pats gen. de Gaulle išsireiškė, jog be tautos balsavimo suteikto mandato jis neužims vyriausybėje jokios vietos.

GEN. DE GAULLE KALBA PARYŽIUJE

Prieš rinkimus de Gaulle kalbos klausėsi 100.000 žmonių minia. Tai pirmoji jo kalba Paryžiuje nuo 1946 m. sausio mėn.

PRANCŪZŲ SPAUDA

Paryžius (Dena/AP) Prancūzų laikraščiai gyvai komentuoja rinkimų išdavas.

MRP organas „L'Aube" primena gen. de Gaulle pasakymą per radiją 1940 metais: „Aš praradau, bet aš ne viską praradau". Dešiniųjų pakraipų laikraštis „Epoque" pabrėžia: „Kominformui Prancūzija sako ne".

Komunistų organas „Humanité" pareiškia: „Nežiūrint koalicinių jėgų puolimo, komunistų partija, gaudama 29% balsų, savo pozicijas sustiprino".

AMERIKIEČIŲ BALSAS

Vašingtonas (Dena). Amerikiečių sostinėje netikėti savivaldybių rinkimų rezultatai sukėlė didelį nusistebėjimą.

„The New York Times" rašo, jog Prancūzija dabar yra padalinta į du kraštutinumus. Tas padalinimas suskaldė nuosaikesnįjį vidutiniškumą. Ateityje tas gali sudaryti sunkumų. Prie to dar prisideda tas, kad gen. de Gaulle pageidauja Marshallio plano Prancūzijai, bet yra nusistatęs prieš paramą Vokietijai.

NAUJAS BRITŲ AMBASADORIUS PRANCŪZIJAI

Londonas (WK). Britų užsienių reikalų ministerija praneša, kad vietoj pasitraukusio Alfr. Duff Cooperio, naujuoju Didž. Britanijos ambasadoriumi Paryžiuje paskirtas Oliveras Charles Harvey.

IR NORVEGIJA SUKA Į DEŠINĘ

Oslo (Dena/Reuter) Praėjusį sekmadienį įvykusiuose Norvegijos savivaldybių rinkimuose visos dešiniojo sparno partijos gavo daugiau, kaip kitados, balsų. Tiktai komunistai nustojo balsų. Pagal iki šiolei gautus pranešimus darbininkų partija stovi pirmoje vietoje, — priekyje liberalų ir dešiniųjų susivienijimo.

CHURCHILLIS KALBĖS PARYŽIUJE

Londonas (AFP). Winstonas Churchillis priėmė kvietimą š. m. lapkričio 11—12 d. kalbėti Paryžiuje „Jungtinės Europos" klausimu. Laukiama svarbios politinės kalbos.

* Britų ministeris pirmininkas ir Burmos ministeris pirmininkas pasirašė susitarimą pagal kurį Burma yra pripažįstama nepriklausoma ir suverenine valstybe už britų Commonwealth'o ribų. (Dena)

Sov. S-ga prašė priimti Lietuvą į JT Organizaciją

Buv. JAV užsienių reikalų ministeris J. F. Byrnes savo knygoje „Kalbant atvirai" rašo:

— Po to, kai Sov. S-ga priėmė (Jaltoje) prezidento pasiūlymą dėl balsavimo procedūros Saugumo Taryboj, Molotovas išreiškė viltį, kad Baltgudija, Ukraina ir Lietuva būtų priimtos į JT organizaciją. Kiekvienu atveju, jis pasakė, bent pirmosios dvi turėtų būti JT nariais. Maršalas Stalinas savo kalboje šį sumanymą tvirtai užakcentavo.

Kaip iš J. Byrnes užrašų matyti, Sov. S-gos pasiūlymas nesutiko JAV ir Didž. Britanijos atstovų rimtesnio pasipriešinimo. Tik J. Byrnes kalbinęs prezidentą Rooseveltą kad ir JAV išsiderėtų daugiau atstovų JT organizacijoj su balsavimo teise. Prezidentas pasibaigus Jaltos konferencijai dėl to susirašinėjęs su Stalinu, kuris su tuo, neva, sutikęs, bet paskui nuo to sumanymo, matyti pats Rooseveltas atsisakęs, nes tas klausimas, Byrneso žiniomis, nebebuvęs keliamas. (NYHT).

Šios dienos numeryje:

TRUMANO DOKTRINOS KRITIKA

*

JT BŪSTINĖ — STIKLINIS MIESTAS

*

SCHONDOCHO NOVELĖ „DER LITAUER"

*

MŪSŲ KŪRĖJAI TREMTYJE: NELĖ MAZALAITĖ

*

AMERIKIEČIŲ KONGRESO DELEGACIJA APIE TREMTINIUS

*

PABALTIJO VYRIAUSIŲJŲ KOMITETŲ PASITARIMAS

*

MĄSTYSENOS DĖL SEIMELININKO MĄSTYSENŲ; ir kt.

KARO MINISTERIJA IR TOLIAU ADMINISTRUOS UŽIMTUS KRAŠTUS

Vašingtonas (UP). JAV užsienių reikalų ministerija pakeitė savo anksčiau numatytą planą, pagal kurį užimti kraštų administracija Europoje ir Azijoje turėjo pereiti jos žinion. Užsien. reik. minist. kalbėtojas pareiškė, kad plano pakeitimas įvyko ne dėl susidariusios tarptautinės padėties, bet dėl grynai administraciniai techniškų priežasčių.

* Visų keturių okupacinų pajėgų vadovybės sutiko nuo š. m. gruodžio 1 d. leisti siųsti iš Vokietijos telegramas į viso pasaulio karštus, išskyrus Ispaniją ir Japoniją. (Dena).

* JAV Kongreso delegacija, kurį važinėja po Europą, turėjo pusvalandį užtrukusį pasikalbėjimą su generolu Franco ir su Ispanijos užsienio reikalų ministeriu.

Nesekmingi rinkimai Jungtinėse Tautose

Naujorkas (AFP). Rugsėjo gale JT visuotinas susirinkimas vieton išėjusių iš Saugumo Tarybos nenuolatinių narių — Australijos ir Brazilijos — išrinko naujus narius: Argentiną ir Kanadą. Į laisvą pasidariusią vietą, kuri atsirado Lenkijos kadencijai pasibaigus, iki šiol per dešimtį rinkimų atvejų visuotinas susirinkimas negalėjo išrinkti naujo nario, nes nė vienas kandidatas negali gauti reikiamos dviejų trečdalių, t. y. 38, balsų daugumos. Pirmadienį rinkimai buvo tęsiami. Balsuojant vienuoliktąjį kartą Ukraina gavo 29 balsus, o Indija 24 balsus. Susirinkimo pirmininkui Oswaldo Aranha pasiūlius, balsavimai buvo atidėti.

Po to buvo renkami du nauji nariai į Patikėtinių Tarybą. Ir čia, balsuojant penktąjį kartą nepasiekta rezultatų — Pilipinai gavo 34 balsus, o Costarica 28 balsus ir Norvegija 24 balsus, Siamas 23 balsus. Ir šeštuoju balsavimo atveju nė vienas kandidatas negavo reikiamos 38 balsų daugumos. Šie rinkimai taip pat buvo atidėti.

VISINSKIO INTERVENCIJA

Sovietų delegatas Višinskis paskutinėje minutėje mėgino sutrukdyti sudarymą ypatingosios Balkanų komisijos. JT visoutiname susirinkime jis pareikalavo atmesti Politinės Komisijos tyrimo davinius, nes jie esą nepilnai pagrįsti, kad Jugoslavija, Bulgarija ir Albanija remia banditines gaujas Graikijoje.

Višinskis įrodinėjo, kad pirmosios Balkanų komisijos ištardytieji liudininkai didžiumoje esą nepatikimi, o graikų vyriausybės patiektieji įrodymai esą perdėtį ir suklastoti. Skyrimas naujos komisijos prieštaraująs JT Chartai. Jis vėl tvirtino, kad už visą Graikijoje esančią netvarką yra atsakingos D. Britanija ir Jungtinės Amerikos Valstybės. Jo manymu, vienintelis būdas tvarkai Balkanuose atstatyti yra atitraukimas britų pajėgų iš Graikijos, atšaukimas amerikiečių karinės misijos ir sudarymas specialios komisijos, kurį kontroliuotų amerikiečių siunčiamą Graikijai pagalbą.

Amerikiečių atstovas H. Johnsonas pareiškė, jog JT Politinė Komisija Graikijai gresianti politinės nepriklausomybės praradimo pavojų nuodugniai studijavo tris savaites. Įrodomoji medžiaga neabejotinai patvirtina, kad Albanija, Jugoslavija ir Bulgarija teikia materialinę paramą prieš teisėtą Graikijos vyriausybę kovojančioms bandoms.

ORIGINALUS PROTESTAS

Viena (Dena/Reuter). Protestuodami prieš sovietų priemones, ryšium su atleidimu iš tarnybos trijų policijos vadų sovietų zonoje ir pastatymu jų vietoje komunistų, atsistatydino austrų vidaus reikalų ministeris Oskaras Helmeris ir viceministeris J. Kraussas.

Britų parlamento sesijos atidarymas

Londonas (AFP). Britų parlamentas baigė atostogas. Pirmadienio posėdyje buvo perskaitytas karaliaus Jurgio VI atsišaukimas. Po to parlamento atstovai išklausė sosto kalbą, kurioje karalius pareiškia, jog ūkiškasis D. Britanijos atkūrimas reikalauja tautos naujo pasiaukojimo. „Jo didenybės vyriausybė yra gavusi ypatingus įgaliojimus skubiai išspręsti krizės klausimus" — sakoma sosto kalboje. „Vyriausybė su džiaugsmu sutiko Marshallio plano paskelbimą ir jį pilnai remia. Ji gerai supranta, kad savi sunkumai gali būti išspręsti, tik bendradarbiaujant su kitomis vyriausybėmis".

Sosto kalboje yra paliestas ir Vokietijos klausimas: „Britų vyriausybė dėjo pastangas sukurti savo zonoje tikrąją demokratiją. Ji sudarė atskirose Vokietijos provincijose laisvai išrinktas vyriausybes ir joms perleido palaipsniui tas teises, kurias pirmiau turėjo okupacinė valdžia".

Be to, sosto kalboje yra pabrėžiamas taikos sutarčių įsigaliojimas su Italija, Rumunija, Bulgarija, Vengrija ir Suomija. O taip pat konstatuojama ir diplomatinių santykių atnaujinimas su Austrija.

Buv. užsienio reikalų ministeris Edenas pradėjo debatus dėl sosto kalbos. Churchillis pažadėjo vėliau dėl tos kalbos pasisakyti.

Po konservatorių kalbėjo ministeris Attlee ir padarė ūkio būklės apžvalgą nuo pat rugpiūčio mėnesio.

Darbininkų laikraštis „Daily Herald" skelbia, kad šios sesijos būvyje vyriausybė patieksianti parlamentui įstatymo projektą, kuris aprėžtų Aukštųjų Rūmų įstatimdavystės teises. Tas naujasis įstatymas turėsiąs iš dalies susiaurinti lordų veto teisę, kad galėtų būti galutinai priimtį nacionalizacijos įstatymai.

MAŽINAMAS LAIVYNAS

Londonas (Dena/Reuter). Trys britų laivyno oro bazės D. Britanijoje, taupumo sumetimais, yra panaikintos. Britų salos laivynas yra sumažinamas 4 naikintojais ir 1 kreiseriu. Be to, tam tikras laivų skaičius turi būti atšauktas iš užjūrio. Nuo karo pabaigos britų laivynas yra sumažintas iki 75%. Nuo 1945 m. rugsėjo mėn. 2 kovos laivai, 9 kreiseriai ir 70 naikintojų yra išimti iš apyvartos ir išardyti. Apie 500 karo laivų stovi „prikabinti" britų uostuose. Kiti 450 laivų išnuomuoti arba parduoti dominijoms bei kitoms valstybėms.

Nauja areštų banga Lenkijoje

Varšuva (WK) Keturi lenkų žurnalistai, buvę lenkų diplomatai ir dabartinio valstybės pasekretoriaus Lešnievskio šeimos nariai, buvo areštuoti neva už sukūrimą „slaptos politinės pogrindžio organizacijos". Kaip patiriama, šie areštai turi ryšio su vakar paskelbtais britų ir amerikiečių pasiuntinybių Varšuvoje tarnautojų areštais.

Areštuotųjų vardai iki šiol oficialiai dar nepaskelbti.

Policija areštuoja taip pat angliškai kalbančius lenkus, kurie palaiko draugiškus santykius su britais ir amerikiečiais.

MANIU BUS TEISIAMAS LAPKRIČIO MĖNESĮ

Bukarestas (WK). Kaip praneša iš gerai informuotų sluoksnių, teismo procesas prieš Rumunijos ūkininkų partijos vadą, Julių Maniu prasidėsiąs š. m. lapkričio mėn. pradžioje. Anksčiau buvo numatyta pradėti š. m. spalių mėn. 15 d., tačiau dėl areštų keleto asmenų, kurie tariamai dalyvavo konspiracijoj prieš vyriausybę, susitrukdė.

* Graikijos vyriausybė uždraudė leisti du komunistinius laikraščius, nes jie palaiko tuos, kurie yra pakėlę ginklą prieš tėvynę.

* Dabar vykstančiame teismo procese generolas Stancev ir kitį 38 bulgarų karininkai prisipažino kaltais. Laukiama teismo sprendimo. (Dena)

VOKIEČIAI LAUKIA SUNKIAUSIOS JŲ GYVENIME ŽIEMOS

Berlynas (WK). Berlyno evangelikų vyskupas Otto Dibelius, kuris šiuo metu vizituoja Jungtines Amerikos Valstybes, pareiškė spaudos atstovams, kad vokiečiai turi nepamiršti ateinančią žiemą būsiant sunkiausią jų gyvenime.

JAV turi išteklių Europai šelpti

Vašingtonas (UP). JAV vidaus reikalų ministeris Julius Krug buvo paskirtas pirmininku komisijos JAV ištekliams ištirti, kad būtų galima sušelptį Europą nepakenkus amerikiečių ūkiui. Dabar Krugas įteikė prezidentui Trumanui atitinkamą pranešimą, kuriame konstatuojama, kad JAV ūkis praktiškai yra pajėgus turimų išteklių dalį skirti Europos šalpos programai. Ta programa patarnausianti ne vien humaniškiesiems tikslams, bet prisidėsianti prie pasaulinio ūkio apyvartos išjudinimo.

Pranešime nurodoma, kad šiuo metu JAV įtrauktų į ūkio procesą asmenų skaičius yra didžiausias amerikiečių istorijoje. Esąs trūkumas plieno, anglių, trąšų ir tam tikrų pramonės gaminių. Bet tas trūkumas yra tik gamybos problema. Toliau pranešime yra išskiriamos pagrindinės eksporto prekės, kurios gali būti panaudotos užsienio paramai. Ta proga vidaus reikalų ministeris Krugas nurodo, jog kviečių derlius yra žymiai didesnis negu reikia vidaus rinkai, todėl 400 milijonų bušelių esą galima eksportuoti. Skirti eksportui žymesnį kiekį anglių nebūsią galima, nes esąs trūkumas geležinkelių vagonų ir laivų. Jis siūlo eilę priemonių anglių gamybai pakelti ir transportui palengvinti. Pasaulinis plieno pareikalavimas negalįs būti patenkintas, kadangi užsieniuose esąs trūkumas žaliavos ir anglių. Daugiausiai JAV galinčios eksportuoti žemės ūkio įrankius.

Ryšium su tuo pranešimu prezidentas Trumanas pareiškė, jog jis esąs padrąsintas imtis vykdytį Europos šelpimo programą, tik prieš darant galutinį sprendimą esą dar reikalinga ištirti kai kurias kitas gyvybines problemas. Tais klausimais turėsianti pasisakyti ūkio ekspertų taryba.

KINIJAI REIKIA PARAMOS

Vašingtonas (Dena/OANS) Generolas Albertas C. Wedemeyer, kuris prezidento Trumano pavedimu neseniai atliko kelionę per Kiniją ir Korėją, reikalauja suteikti skubią paramą Kinijai. Jis nurodo, jog Kinija gali patekti Sovietų Sąjungos įtakon, jei jai nebus suteikta pagalba. Wedemeyeris mano, kad kiniečių didžiuma nėra palanki komunistams, bet jie rems kiekvieną vyriausybę, kuri duos jiems duoną ir pragyvenimą. JAV parama turinti būti teikiama tik tiems kiniečiams, kurie esą jos verti.

Atvyko grupė senatorių

Frankfurtas (Dena). Grupė JAV senatorių, vadovaujama senatoriaus Chapmano Revercombo, atvyko į Rhein-Main aerodromą. Ji išbus Europoje apie keturias savaites ir studijuos imigracijos problemą. Senatorius Revercombas pareiškė, jog delegacijos tikslas yra surinkti medžiagos eventualiam JAV imigracijos nuostatų pakeitimui.

PASAULIO MAITINIMO PADĖTIS ŠĮMET BLOGESNĖ

Vašingtonas (WK). JAV žemės ūkio ministeris C. Andersonas Amerikos farmerių kongrese pareiškė, kad pasaulio maisto krizė šįmet didesnė, negu prieš vienus metus. Tas atsitikę dėl nepalankių šiemetinių oro sąlygų, kurios blogai atsiliepė į derlių Europoje. (WK)

Trumano doktrinos kritika

(MUSŲ SPEC. KORESPONDENTO ANGLIJOJE)

ŠIANDIEN visas pasaulis susidomėjęs seka JAValstybių ir S. Rusijos politinių santykių raidą. Ne mažiau JAV pozicija S. Rusijos atžvilgiu domimasi pačioje Amerikoje. Tuo klausimu net keturiolika straipsnių paskelbė spaudoje garsusis Amerikos žurnalistas Walter Lippmann.

W. LIPPMANNO DOKTRINA

W. LIPPMANNAS stipriai sukritikavo prez. Trumano doktriną, kurią teoretiškai „Foreign Affaires" laikraštyje išdėstė Mr. X (visuomenės nuomone, Valstybės Departamento planavimo šefas p. Kennan). Vieton jos W. Lippmannas pasiūlė naują savo planą, kaip JAValstybės turėtų elgtis S. Rusijos atžvilgiu. Savo straipsnių seriją garsusis publicistas pavadino „The Cold War" — šaltu karu.

Reikia žinoti, kad Lippmannas gerai supranta sovietų norus ir nėra šalininkas kokių nuolaidų S. Rusijos atžvilgiu. Pagaliau Višinskis ir jį paminėjo naujame „karo kurstytojų" sąraše, kurį pastaruoju metu paskelbė Naujorke.

W. Lippmannui rūpi surasti efektingiausią metodą, kuris duotų daugiausia naudos, besipriešinant sovietų imperializmui. Kurioj pusėj tiesa, šiandien dar sunku spręsti, tačiau labai pravartu susipažinti su abiejų doktrinų pagrindinėmis tezėmis.

PUSIAUSVYRA AR DEFENZYVA?

Mr. X. Koncepcija remiasi ryžtingo sovietų ekspansijos sulaikymo idėja. Pagal ją, reikia neatidėliojant sudaryti atasvarą kiekvienu atveju, kai sovietai kur nors paliečia kitų kraštų teises (pvz., Graikijoje ar Turkijoje). Šiuo atveju remiamasi prielaida, kad sovietų sistema pati savyje turi suirimo grybelį. Dėl to, jei sovietų ekspansija bus kiekvienu atveju sulaikyta, — ateis laikas, kada Sovietų Sąjunga arba sušvelnės, arba suirs.

Mr. X nuomone, sovietinio tipo sistema negalėtų pernešti sistemingo savo įtakų plėtimo nepasisekimo. Aiškiai jaučiama viltis, kad Stalino mirties ar vidinio komunistų partijos suskilimo atveju Sovietų Sąjunga gali diena po dienos iš stipriausios pasidaryti silpniausia.

W. Lippmannas šią tezę pavadino defenzyvine doktrina, „laikantis tam tikros linijos ir skaitant, kad kaip nors taip bus". Jo nuomone, ji Maskvos rankose palieka iniciatyvą pasirinkti vietą, kur turėtų būti išmėgintos jėgos. Tuo atveju Amerika turėtų būti visuomet pasirengusi savo jėgas mesti Maskvos pasirinktuose punktuose, kas reikalautų didelių finansinių išteklių ir stiprių karinių jėgų.Prie dabartinės JAV politinės ir ūkinės sistemos tai būtų neįmanoma.

Be to, šitokia politika reikalautų remti ir šelpti įvairias satelitines valstybes ir klijentus, kurie laikosi sovietų imperijos pasienyje ir yra dezorganizuoti ir silpni.

Pagaliau, tai privestų prie JT organizacijos sulikvidavimo,o Angliją ir vakarų Europos valstybes priverstų ieškoti pagalbos neutralume.

JĖGŲ PUSIAUSVYRA?

W. Lippmannas Mr. X prikiša, kad jis apsiribojo tiktai komunizmo veiksniu S. Rusijos politikoje, aplenkdamas tradicinius Rusijos siekimus, ir net nepaminėjo, jog Stalinas yra ne tik Markso ir Lenino, bet ir Petro Didžiojo sekėjas.

Šitas priekaištas, be abejo, yra rimtas, tačiau savo ruožtu W. Lippmannas neišvengė kito kraštutinumo, neįvertindamas ideologinio veiksnio ir traktuodamas Sovietų Rusiją taip, kaip kiekvieną praeities imperializmą, o ypatingai — kaip senąjį carų imperializmą.

Tai verčia formuluoti tezę, kad visa santykių su Sovietų Rusija problema suvedama į pastangas, kad sovietų kariuomenė būtų atitraukta iš Europos. Jeigu tuopačiu metu būtų atitraukta amerikiečių ir anglų kariuomenė, — susidarytų nauja jėgų pusiausvyra pasaulyje, ir tai galėtų garantuoti taiką. Rusija, jo nuomone, vieną kartą atitraukusi kariuomenę iš Europos, daugiau nebegalėtų grįžti atgal, nes tai jau būtų agresija, kuri tučtuojau iššauktų naują pasaulinį karą.

Tačiau tuojau kyla dvi abejonės:

a) ar sovietų kariuomenės atitraukimas iš tikrųjų užtikrintų visai Europai nepriklausomybę ir

b) kokiu būdu Sov. Rusija būtų priversta tai padaryti?

Jeigu šiandien tebebūtų 1945 metai, situacija tikrai pasikeistų, atitraukus sovietų karines jėgas. Tačiau sovietai turėjo dvejus metus laiko taip stipriai pareikšti savo įtaką, kad, net jų armijai atsitraukus, atskirų kraštų vyriausybės pasiliktų komunistų rankose. Juk Jugoslavijoje nėra nė vieno sovietų kareivio, tačiau ji yra klasiškai susovietinta. Taipgi nėra nė vieno sovietų kareivio Čekoslovakijoje ...

Antra: jeigu, W. Lippmanno pageidavimu, visos okupacinės karinės jėgos būtų atitrauktos iš Vokietijos, gal būt, visa Vokietija atsidurtų stiprioje sovietų įtakoje. Juk neseniai sovietai pasiūlė atitraukti amerikiečių ir sovietų kariuomenę iš Korėjos. Sovietų vyriausybė yra įsitikinusi, kad tuo atveju visa Korėja, penktosios komunistų kolonos pastangomis, atitektų sovietų įtakai.

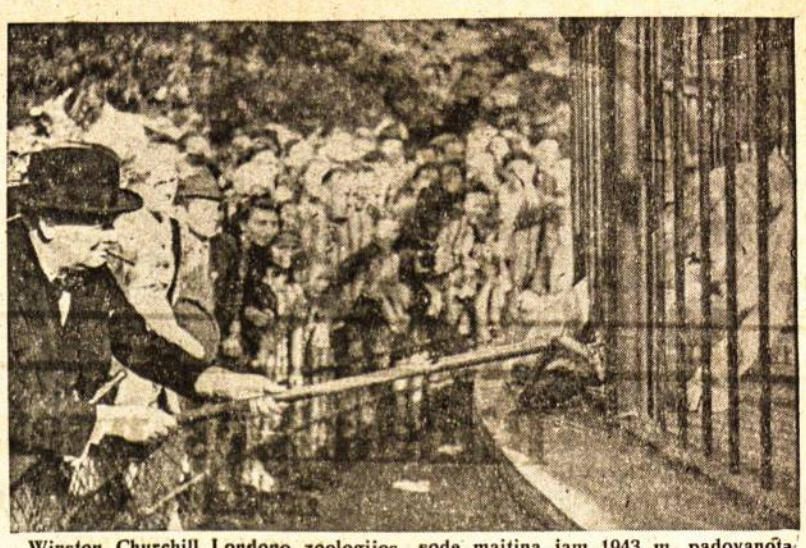

Winston Churchill Londono zoologijos sode maitina jam 1943 m. padovanotą liūtę „Rotą". (Dena—INP—Bild)

SILPNIAUSIOJI VIETA

ATSIMINTINA, kad tik tada sovietai sutiktų atitraukti savo kariuomenę, kai tikėtųsi iš to naudos. Čia kaip tik ir glūdi silpniausia visos W. Lippmanno tezės vieta.

Iš antrosios pusės, galvojant, kad sovietų kariuomenės atitraukimas užtikrintų Europai laisvę ir įgalintų ją sudaryti ūkinę vienybę, — nematyti, kokiu būdu tas atitraukimas įvyktų.

W. Lippmannas mini Rusijai atlyginimą už kariuomenės atitraukimą ir, be to, labai miglotai — atatinkamą spaudimą. Tačiau yra tikras faktas, kad tiktai pagrasinus karinėmis jėgomis galima būtų priversti sovietus atsitraukti iš Europos, jeigu tai skaitytų sau nenaudingu veiksmu. Betgi jeigu grasinimas jėga yra vienintelis argumentas, kuris galį paveikti sovietus, tai kodėl tada siūloma atitraukti amerikiečių ir anglų kariuomenę?

Gali būti, kad W. Lippmannas, kaip ne kartą anksčiau, ne iki galo atidengė savuosius planus. Gali būti, kad jis turi galvoje ką nors daugiau. Gali būti... — baigia savo samprotavimus A. Bregman (Dz. Polski, X. 9 d.)

J. KUZMICKIS

JT BŪSTINĖ — STIKLINIS MIESTAS

Naujorkas (Dena/OANS). JT sostinė, kurios modelis prieš kurį laiką buvo pademonstruotas pilnaties susirinkimo nariams Flushing Meadows Hall, Naujorke, žada būti „stikliniu miestu", kurio vidury stovėsiąs, lyg didžiausias stiklinis blokas, tai 40-ties aukštų sekretoriato pastatas.

George Barret rašo „New York Times" laikraštyje, kad, vyriausiam JT miesto architektoriui, Wallace K. Harrison, atidengus trijų metrų aukščio būsimosios JT būstinės modelį, atstovai buvo „labai paveikti", nes dalis jų buvo laukę „ko kito". Stiklas yra vyraujanti statybos medžiaga: fasadinė ir užpakalinė posėdžių salės sienos yra stiklinės. Be to, salė yra perskirta dar stikline siena. Didžiulių visų pastatų vestibiulių sienos taip pat stiklinės, taip kad atrodo lyg namai stovėtų ant stiklinių pamatų. Kai kurie namai, kaip antai atstovų namas, turį stiklinius stogus, o viena terasa yra net aptverta stikline tvora.

Didžiausią įspūdį padaro sekretoriato pastatas ir atstovų namas. Jų išilginės sienos būsiančios dvigubos ir turėsiančios tūkstančius langų. Siauros vertikalės juostos iš aliuminijaus arba blizgančio plieno tarp langų ir trys siauri horizontaliai metaliniai balkiai tarp kiekvieno aukšto pabrėžia griežtą formą ir sudaro įspūdį lyg viskas būtų padaryta iš stiklo. Šis efektas dar padidinamas tuom, kad skersinės tų dviejų pastatų sienos būsiančios marmorinės.

Maždaug 30-ties centimetrų tuščias tarpas, esantis dviguboje stiklinėje sienoje, leisiąs apsaugoti pastatus vasarą nuo karščio, o žiemą nuo šalčio. Kad atstovams nereikėtų vargti atidarinėjant langus, architektas numato įtaisyti specialius venteliacijos įrengimus.

„Labai paprastai, labai originaliai — man labai patinka", pasakė sovietų atstovas Andrej Gromyko, kuris vienas iš pirmųjų apžiūrėjo modelį. Britų atstovas Sir Alexander Cadogan pareiškė, kad jis tikėjosi didesnio vienodumo.

Pagrindinė JT pilnaties susirinkimo komisija nutarė sudaryti specialią komsiją JT miesto planams patikrinti.

Miega jau keletą mėnesių

25 amžiaus Ritos Argalles miegas sukelia didelį susidomėjimą Melbourno gydytojų tarpe. Praeitų metų rugsėjo mėn. ją atvežė miegančią į ligoninę, kur ji pabudo po keturių dienų ir pasiliko visą mėnesį normali. Paskui ji vėl su pertraukomis miegojo o š. m. sausio mėn., mirus jos tėvui, ji užmigo ir iki šiol dar nėra pabudusi.

Lėktuve bus galima patogiai miegoti

Naujorkas. S. m. spalio 7 d. pradedamas prancūzų oro linijos liuksusinių miegamųjų lėktuvų susisiekimas. Transatlantinis lėktuvas, „Auksinė Kometa", kiekvieną antradienį skris iš Naujorko į Paryžių.

Lėktuvas pakils Naujorke anksti rytą ir nusileis dar prieš pietus Paryžiuje.

James Burnham knygos

PASAULINIS VIEŠPATAVIMAS

santrauka 7

Mūsų valdžia kartais pabando sutrukdyti streiką; betgi sovietiniame režime už mažiausią aliūziją į streiką skiriama mirties bausmė. Mes baudžiame vargšą, kuris varge ar iš tinginystės pagrobia ką iš turtuolio; bet Sovietų Sąjungoj ūkininkas, kuris paima savo vaikams iš ūkio sėtutę kviečių, paima iš ūkio, kuriame jis dirba, baudžiamas ištrėmimu arba mirtimi už „sovietinės nuosavybės vogimą". Komunistų įstatymai ir praktika laiko nusikaltimu atsisakymą išdavinėti ir šnipinėti; ten privaloma išduott savo draugus, savo žmoną, savo šeimą. Pas mus neturtingieji ir silpnieji negali lygiai rungtis su turtingaisiais; gi sovietiniame režime neturtingi ir silpnieji privalo ne tik klausyti, bet ir laižyti savo ponų batus.

Šiuos palyginimus aš padariau ne tam, kad pasakyčiau, jog mes esame patenkinti tais mūsų blogumais. Ne, kiekvienas blogis turi būti raunamas, ir tai yra mūsų prievolė, nes jis duoda ginklą komunistams prieš mus. Bet reikia įspėti visus, kurie ciniškai sakosi nerandą skirtumo tarp mūsų ir komunistų; tuo jie nori pabėgti nuo atsakomybės, sakydami, kad visi keliai veda į tą pačią Romą... Reikia priminti, kad, einant tais keliais, galima kai ką ir prarasti bet kai ką laimėti.

AR KARAS NEISVENGIAMAS?

Tam tikra prasme yra absurdiška klausti, ar įvyks trečiasis pasaulinis karas. Mes jau matėme, kad trečiasis pasaulinis karas yra prasidėjęs 1944 metų pavasarį ir kad jis tęsiasi jau treti metai. Šitame kare jau šimtai tūkstančių vyrų yra žuvę Kinijoje, Irane, Jugoslavijoje, Trieste, Vokietijoje ir kitur. Tarp kritusiųjų daug ir amerikiečių.

O vis dėlto klausimas, ar įvyks trečiasis pasaulinis karas, turi savo prasmę.

Joks ateities įvykis nėra neišvengiamas. Todėl negalime pasakyti, kad ir naujasis karas tikrai įvyks. Vadinasi, teoretiškai yra galimybių, kad jo nebūtų. Tačiau mes esame verčiami pripažinti, kad trečiasis pasaulinis karas yra labai galimas ir galimas, reliatyviai imant, artimoj ateityj. Visumoje jis yra galimas, bet atskiruose atvejuose karo galimybė nėra tokia tikra, nežiūrint, kokia būtų vedama politika JAValstybių bei kitų tautų. Gyvos bacilos kaupiasi kraujuje, ir politinis mokslas dar nėra suradęs stebuklingo vaisto.

Tikrai nėra reikalinga nagrinėti iki šaknų visas priežastis, leidžiančias pasakyti, kad karas yra galimas. Kasdieninių įvykių juostoje viskas įrašyta didelėmis raidėmis. Istorijoje nėra precedento, kur konfliktai mažiau reikšmingesni, negu paskutiniais metais išgyventieji, nebūtų iššaukę karo.

Proga, kuri šių dienų sudėtingoje moderninėje visuomenėje iššaukia karą, gali būti pripuolama: atentatas, pasienio incidentas arba net netiksliai išversta telegrama... Prieš tai bus praėję daug daugiau ir sunkesnių įvykių, karo neišprovokavus. Tatai atsitinka dėl to, kad santykiai tarp būsiančių priešų pasiekia atitinkamu laiku „ekspliozinį netikrumą", ir tokiu atveju užtenka mažos žiežirbos, kad prasidėtų masinis sprogimas; žiežirbos, kuri kitu laiku būtų buvusi lengvai užgesinta. Kai kada tokio „ekspliozinio netikrumo" metu vienas iš priešininkų sąmoningai paleidžią žiežirbą, tikėdamas tuo įsigyti pranašumų. Kai kada gi žiežirba ir ugnis atsiranda, taip sakant, spontaniškai, pripuolamai, niekam jos sąmoningai neišprovokavus. Ir kartą, pasiekus „ekspliozinio netikrumo" stovį, karas gali prasidėti kiekvienu momentu. Karo prasidėjimas gali būti nutęstas net keliems metams, bet vis tiek jis pasilieka nuolatinėje ir betarpiškoje gresmėje, nebent jei kokia netikėta laimė išsklaido „ekspliozinę medžiagą".

Šitaip vaizduodamiesi karo pradžią, turime pasakyti, kad šiandien pasaulis jau yra pasiekęs tą pavojingąjį „ekspliozinio netikrumo" stovį. Tatai reiškia, kad karas jau yra nebe sekančios generacijos klausimas. Jis gali būti keturiems ar penkiems metams dar atidėtas; ir labai abejotina, ar jo atidėjimas gali būti ilgesnis, negu 10 metų. Bet jis gali prasidėti kiekvienu momentu: šiandien, rytoj ir net gali prasidėti anksčiau, negu bus paskelbtos šios eilutės. Numuštas lėktuvas, uosto bombardavimas, kariuomenės įžengimas į kaimyno teritoriją, atominės bombos paleidimas ant kurio nors miesto ar žibalo versmės, kokio nors asmens sulaikymas bei areštas ir šimtai visokių įvykių be reikšmės, ar mažiau reikšmingesnių, negu turėta praeityje, gali patarnauti karo pretekstui. Jis gali prasidėti kokiu didesniu įsiveržimu arba civilinio karo etapais, kokiu nors sukilimu ar penktosios kolonos infiltracija.

Tokiose aplinkybėse, kaip dabar gyvena pasaulis, S. Amerika negali pritaikintį rimtos užsienio politikos, nebūdama pasiruošusi karui kiekvienu momentu. Aš nedaug teturiu detalių apie JAV pasiruošimus. Tiek, kiek jų aš turiu, jos man atrodo antraeilės reikšmės ir plaukia iš visuotino reikalavimo, kad politika turi būti paremta jėgos faktoriais.

Taika, kaip aš jau sakiau, negali būti vyriausias politikos tikslas. Dabartinėje krizėje sunku yra nublefuoti tokį suktą priešą, kokiu yra komunistai. Kiekvieną dieną iškyla įdomūs konfliktai, liečią JA Valstybių politikos konkrečius tikslus. Ir kiekvieną kartą tų konfliktų likvidavimas baigiasi amerikiečių pasistūmėjimu arba atsitraukimu ir respektyviai tokiu pat komunistų manevru. Bet vienų pasistūmėjimas tėra galimas kai kitir atsitraukia. Jokia kad ir aiškiausia kalba, jokia drastiškiausia nota ir joks skundas Saugumo Tarybai negalį sprendžiamai palenkti rezultatų, jei nebus aišku, kad paskui seka jėga ir kad JAV vadovai yra pasiruošę atsišaukti į jėgą jų kalboms paremti.

Bet JAValstybės nesutrukdys karo, norėdamos taikos. Visokiausiu atveju lieka labai maža davinių, kad karas gali būti išvengtas. Vienintelė galimybė karui išvengti yra pritaikinti tokią politiką, kuri sulikviduotų karo priežastis. O tai tėra galima padaryti tik tada, kai esama karui nuolatos pasiruošus. Gi būti karui pasiruošus, nereiškia daryti jo neišvengiamo: pasiruošimas karui atstoja būtiną priemonę sumažintį karo galimybę tiek, kiek aplinkybės leidžia. Jei vis dėlto karas stiga prasidėtų, tai JAV jo mažiau bijotųsi, vykdydamos tokią politiką, kuri tikrai gerintų jų poziciją ir neatidėliodamos karo tam laikui, kada priešas turės atominį ginklą ir savo sukta politika bus užminavęs JAValstybių pozicijas.

(Bus daugiau)

M. Biržiška

VILNIAUS UNIVERSITETAS

1940 – 1941 metais

(Smetonos laikais) lietuvių grįžimas Vilniun dabar buvo beveik visiškai sustabdytas, užėmus Vilnių sovietams. Padedami Jendrychovskio *) ir kitų lenkų partiečių, lenkai mėgino įtikinti Vilniaus organizacijos narius, kurių daugumas buvo žydai, jog lietuvių kalba, kaip Vilniaus Universiteto dėstomoji kalba, „nesuprantama Vilniaus jaunimo daugumai", turinti būti pakeista „suprantama studentų daugumai" kalba, ir nesulaikinėjo lenkiško jaunimo nuo akcijos rusų kalbos naudai, kaip esamose sąlygose galimos kontrabandos būdu Universitetan būti įvestos ir lenkų visuomenės laikinai pakenčiamos prieš lietuvių kalbą. Sulenkintus arba rusintus Vilniaus žydus studentus, nenusistačiusius prieš lietuvius, bet nepatenkintus reikalu mokytis naujos, iki šiol jiems dar svetimos lietuvių kalbos ir dabar nuolatos girdinčius Vilniaus gatvėse „tarybinę" (rusų) kalbą, nesunku buvo palenkti sumanymui išspręsti Universiteto kalbos klausimą gana paprastu ir griežtu būdu, vietoje lietuvių kalbos, įvedant rusų kalbą.

Reikalas dabar ėjo įrodyti, kad studentų daugumas nesuprantą lietuvių kalbos ir norį studijuoti rusų kalba. Žinodami, kad lietuviai sudaro pusę Vilniaus studentų, bet ir tai, kad nevisuose fakultetų kursuose, skyriuose ar grupėse lietuviai sudarė daugumą, rusų kalbos įvedimo iniciatoriai slaptai nuo universiteto vadovybės stengėsi pravesti tuo reikalu kaip ir plebiscitą žydų ir lenkų studentų tarpe. Nuosaikiųjų lenkų ir žydų apie visa tai informuojama Universiteto vadovybė žiūrėjo į tai pro pirštus, neabejodama, jog išsišokėliai gaus pralaimėti.

Tikrai, studentų Rodkevičiaus, Engelytės (žinomojo Vilniaus lenkų advokato, po dviejų metų vokiečių sušaudyto dukters) ir kitų (toje akcijoje dalyvavo ir dalis komjaunuolių) prikalbinėjimai ir grasinimai surinkti bent kiek daugiau parašų už rusų kalbą nedavė pageidaujamų duomenų. Net nesiskaitant su 50 % studentų, kuriuos sudarė lietuviai, sunku buvo patraukti paskui save neaiškiam reikalui lenkų ir žydų daugumą, nes tie lenkai ir žydai, kurie drauge su lietuviais persikėlė iš Kauno Universiteto į Vilniaus Universitetą, puikiai kalbėjo lietuviškai ir visiškai jų neviliojo mintis pereiti į rusų kalbą „lietuviams ant pykčio", o ir nemažai lenkų ir žydų iš Vilniaus arba net tiesiog atvykusių iš Lenkijos sugebėjo jau tiek pramokti lietuviškai, jog galėjo suprasti lietuviškai paskaitas. Kai kurie, Vilniaus žydai, pav. populiarus medikų kurso seniūnas žydas Maizelis, imponuodavo net lietuviams greitai ir gražiai pramokęs lietuviškai, tad į „rusomanų" pastangas, kaip kalbinius agitatorius praminė jų draugai (lietuviai vadino net „maskolberniais").

Daugelis lenkų žiūrėjo labai abejingai; net ir nemokantiems lietuviškai, akcija prieš lietuvių kalbą atrodė negraži, neaiški ir įtartina. Reikalas atpuolė pats savaime. Komjaunuoliai gavo iš savo globėjų įspėjimą, kad nesikištų į tai, kas jiems nėra pavesta. Susikompromitavę „rusomanai" paprastai neigė (nežiūrint jųjų parašų) ką bendra turėję su šiuo dalyku. Plebiscitiškai rusomaniškos kai kurių studentų nuotaikos tik sutrukdė rimtam lietuvių kalbos mokymuisi ir pakenkė jos boikotininkams. Kai pavasario semestrui baigiantis iš lietuvių kalbos egzamino paaiškėjo kitų lenkų ir žydų silpni „darbo" rezultatai, Partijos spaudžiamo komisarijato pavedimu turėjo būti taikomos jiems įvairios lengvatos ir prailginimai. Universiteto vadovybė dėl to nesijaudino suprasdama, kad lietuviškų paskaitų klausymas ir bendravimas su draugais lietuviais iš dalies atliks čia kalbos mokytojo darbą.

MOKSLO PERSONALAS

Partija rėmė Universiteto sumanymus, kiek šie sutikdavo kokias kliūtis. Ne dėl lietuviškų sumetimų, kurie jam buvo svetimi, bet įtikintas rektoriaus pas jį siųstų studentų, ypačiai komjaunuolių, drg. Baltruška partinės Vilniaus organizacijos vardu parėmė universiteto išplėtimo projektą, ypačiai medicinos ir gamtos fakultetų Universiteto numatytame akademiniame centre prie Čiurlionies gatvės, kam priešinosi Kauno medicinos fakultetas. Neužilgo po to komisarų posėdyje, pirmininkaujant drg. Gedvilai, Kaune, nagrinėjant medicinos skyriaus prie Vilniaus gamtos fakulteto išplėtimą atskiru fakultetu, ir prieštaraujant tam Kauno Universiteto atstovams, Vilniaus Universitetą visų pirma parėmė atsiųstas iš Maskvos partietis ir padėjo teigiamai išspręsti šį reikalą. Nors jis čia buvo vienintelis rusas, dalyviai to posėdžio dėl jo kalbėjo rusiškai, darkydami ne kartą be pasigailėjimo rusų kalbą ir kirčiuodami žodžius lietuviškai. Tiktai Vilniaus rektorius ir vienas iš komisarų (Pa-

*) Gal dar labiau atsidavusios dabar Maskvoje ir dėjusios pastangas užsitarnauti sovietų pasitikėjimą Vandos Vasilevskos, pilsudskinio ministro Leono Vasilevskio dukters.

KULTŪRA LITERATŪRA MENAS

BALYS AUGINAS

Žygio vizija

Žygiuojame per karštį ir per lietų —
Pelkynais, balomis, miškais—pirmyn, pirmyn...
Naktis sutinka pakelėj iš lėto.
Sustojame. Nuvargę metam kuprines
Ir sąnarius ištiesiam atgaivint — — —
— — — — — — — — — — — —

Žvelgiu į dieną saulėtą ir šviesią —
Nebėra gaudesio, nej šūvių — taip ramu—
Einu miškais pro ąžuolų pavėsį,
Einu laukais ir pievom šnarančiom žiedais,
Ir pasukau link tėviškės namų — — —

Lyg trokštantis, geriu gimtinės dangų —
Apglėbęs prie širdies glaudžiu lieknas pušis.
Ir neapsakomai krūtinėj lengva:
Jaučiu — galėčiau, tartum kūdikis, pravirkt,
Matau — tuoj švelnios metūgės pražys.

Skubu, o pūko debesėliai sliuogia —.
Ant mano veido — dulkės ir šilta rasa.
Ir prietemoj regiu šiaudinį stogą
Ir svirtį girgždančią sava širdim girdžiu.
Toli ten spinksi žiburio šviesa...

Tenai, tarp seno šimtmetinio sodo,
Gimta lūšnelė kiūto kaimo vidury.
Tai aš, vienatinis sūnus, paguoda —
Motulės džiaugsmas ir senų dienų viltis —
Taip tyliai tyliai praveriu duris.

Regiu aš ašaras motulės skruostuos —
Tai laimė plaukia jos išvargusion širdin—
Mane švelni švelni ranka jos glosto — — —
— — — — — — — — — — — —
Ir pabundu. Dairaus: — nėi tėviškės namų,
Nei motinos — — —
— — — Ir vėl žygiuojame pirmyn — — —

Atsiųsta paminėti

Jurgis Baltrušaitis, ŽEMĖS PAKOPOS. Elegijos, giesmės, poemos. Iš rusų kalbos vertė Jonas Valaitis. Išleido A. Urbonas ir J. Kapočius.

KARŽYGIAI. Poringės ir pasakos. Redagavo mokyt. J. Zekevičius. Išleido „Sudavija". Kaina Rm. 5.—

A. Bendorius ARGENTINA. Klimatas, gamta, gyventojai ir ūkis. Išleido „Sudavija".

ŽINGSNIAI. Kultūros žurnalas. Nr. 9. 1947 m. rugsėjo mėn. Redaktorius Petras Būtėnas. Leidėjas Antanas Kasperavičius.

PRAGIEDRULIAI. Nr. 12. 1947 m. rugsėjo mėn. Leidžia Lietuvių Draugija. Švedija. Redaguoja Redakcinė Kolegija.

TĖVYNĖS SARGAS. Nr. 1. Liet. Krikšč. Demokratų organas. Red. M. Krupavičius. Kaina Rm. 10.—

STUDENTŲ VARPAS. Mėnesinis pažangiosios tautinės demokratinės minties studentų laikraštis. Leidžia Stud. Varpininkų Sąjunga. Nr. 6—7.

JAUNASIS SOCIALDEMOKRATAS. Leidžia Liet. socialdemokratinis jaunimas. Nr. 1.

Schondocho Novelė „Der Litauer"

DR. J. BALYS

Vakarų Europoj jau nuo XIII a. dažnai buvo minimas stabmeldžių lietuvių vardas, kurie tačiau dažnai buvo gretinami su saracėnais: ir vieni ir kiti atkaklūs stabmeldžiai, prieš kuriuos reikia ruošti kryžiaus karo žygius. Aišku, tokių kryžiaus žygių dalyviai-avantiūristai, jei tik jiems pavykdavo sveikiems iš mūsų krašto namo pargrįžti, mokėdavo visokių istorijų papasakoti. Garsas apie stabmeldžius lietuvius pasiekė net Pietų Voiketiją. Prisiminkime, kad gražioje Mainai saloje Bodeno ežere nuo 1272 m. buvo kryžiuočių ordeno lizdas, išsilaikęs net ligi 1805 m., viso ten viešpatavo 50 komturų. Tad nenuostabu, jei keliaująs alemanų dainininkas Schondochas XIV a. pradžioj sukūrė nedidelį eilėraštį, pavadintą „Der Litauer". Vienintelis jo nuorašas išliko Bazelyje, tai vadinamas Martina rankraštis, kurį atspausdino Fr. v. Lassbergas (Konstancoje 1826 m.) Apie Schondochą ir jo veikalus parašė disertaciją C. Rassekas: „Der Litauer" und die „Königin von Frankreich", zwei Gedichte von Schondoch (Breslau 1899 m.)

Ypatingos literatūrinės ar istorinės vertės šis veikalėlis neturi. Tai eilinis keliaujančio dainininko kūrinys, kur nors nugirstos legendos eilėtas atpasakojimas ir tiek. Su kokiu nors istoriniu faktu jis neturi ryšio, tačiau yra įdomus kaip sakmė tautotyriniu požiūriu, nors specifiško lietuviškumo čia nėra. Veikalėlio turinys yra toks. — Stabmeldis karys iš Lietuvos Thorno mieste dalyvauja mišiose. Jis mato, kaip kunigas suvalgo dievą: jam atrodo, tarsi stiprus vyras būtų sulaužomas į tris dalis ir iš kiekvienos dalies vėl išauga milžinas (Trejybė!) Ir štai kunigas visus tuos tris tvirtus vyrus susikišo į savo burną („in sinen mund schob"). Po to kiekvienas brolis (vienuolis) iš kunigo rankos priėmė į savo burną po tokį pat vyrą („danach die bruder allesamt / ieglicher von des einen hant / einen man in sinen mund empie"). Tokiu būdu jie prarijo gyvus milžinus, patys pasidarydami nepaprastai stiprūs. Išsigandęs lietuvis išbėga iš bažnyčios ir viską papasakoja savo karaliui. Šis nenori tikėti, pats ateina į bažnyčią, pamato tą patį stebuklą ir taria pats sau: štai dėlko kryžiuočiai mus nugali, nes iš kiekvieno užmuštojo greit išlenda kitas vyras. Lietuvių karalius tada nori būti irgi toks pat stiprus, kaip riteriai, ir prašo kunigą, kad ir jam duotų praryti stiprų vyrą. Kunigas ragina jį atsiversti. Po krikšto lietuvių karalių ordeno broliai pasveikina kaip krikščionį ir draugą.

Etnologui čia yra įdomi tų dviejų stabmeldžių lietuvių vizija: komunijos metu praryjamas stiprus vyras. Daugelio tautų religinėse apeigose tikintieji suvalgo savo dievą, norėdami patys pasidaryti tokie pat stiprūs, kaip tas dievas — čia ir glūdi visa šios apeigos prasmė bej kilmė. Pirmykštėse tautose valgomas užmuštas priešas, norint pasisavintį jo jėgą. Iš to kilo kanibalizmas arba žmogėdrystė. Matyt, tuo metu (XIV a. pradžioj) ir seniai krikščioniškuose Vakaruose komunijos paslaptis dar tebebuvo suprantama senoviškai — stabmeldiškai. Tačiau jiems patiems buvo nepatogu tiesioginiai išpažinti tokią „erezinją", tad savo pažiūroms pareikštį pasirinko kaip priemonę stabmeldžus lietuvius, — jie dar gali nuogai matyti visą tą mistiškąjį aktą, kuris krikščionims priduoda tiek daug jėgos ir pranašumo prieš stabmeldžius. Aišku, tuo labiau naujakrikštai lietuviai komuniją ne kitaip suprato, kaip „stipraus vyro prarijimą", kuris jiems padės kare ar medžioklėj, padvigubindamas jėgas.

Mūsų kurėjai tremtyje:

NELĖ MAZALAITĖ

Alkanas ir tamsias stovyklų dienas nušviečia šviesūs pragiedruliai. Tai mūsų menininkai. Vieni, grupėmis ir pavieniui, patys ir vadovų lydimi, atklysta į mūsų stovyklas, lietuviška daina ir muzika vežini, kiti, ne asmeniškai, bet per savo kūrinius bendrauja su lietuviais tremtiniais. Vieni ir antri moraliai stiprina jau trejus metus be tėvynės ir nežinioje esančius savo kraujo brolius — tremtinius. Pirmuosius menininkus, kai jie apsilanko mūsų stovyklose su koncertais, mes matome savo akimis, savo ausimis girdime jų balsus, gi antrieji — rašytojai — ameniškai palieka mums nematomi, todėl ir vienas kitas žodelis apie juos mus visuomet domina.

Nelė Mazalaitė, apie kurią šiuokart noriu rašyti, šiuo metu tremtyje yra viena veikliųjų mūsų dailiojo žodžio kūrėjų. Spaudoje apsčiai sutinkame jos kūrybos, dvelkiančios į mus savotišku šviežumu, naujumu. Dabar mes gyvename tokį laikotarpį kai, bet kokia proga prisiminę tėvynę, labai pergyvename, dažnai net ašaromis akyse raminame širdies skausmą. Tėvynės, jos grožio tema yra labai dėkinga visiems, tiek rašantiems, tiek kalbantiems. Nelė Mazalaitė savo kūrybai taip pat pasirinko šią temą, tačiau ji rado nuostabiai gražią formą. Ji savo tėvynę, jos vietas ir žmones įpynė į gražų legendos rūbą. Ji kalba apie visa tai iš tam tikro laiko ir vietos perspektyvos. Kalba kaip apie dalykus nekasdieniškus ir labai brangius. Ji sukūrė visą ciklą vadinamų patriotinių legendų.

— Aš manau, kad žmonėms nuobodus yra toks žanras — sako rašytoja, kai teiraujuosi apie jos legendas. Tačiau, atrodo, kaip tik priešingai yra. Žmonės pamėgo tokį žanrą. Legenda apie kareivį ligi šiolei jau buvo atspausdinta aštuoniuose leidiniuose. Išvydę jas lietuviškai ją tuojau pat išsivertė latviai ir estai. Bet ne tik šią vieną N. Mazalaitės legendą esame skaitę. Rašytoja yra paruošusi visą legendų rinkinį, kurį pavadino „Grįžimas sudegintu laivu". Iš viso šiame rinkinyje yra apie 20 legendų. Jos visos surištos su Lietuva. Pirmosios legendos buvo parašytos pirmosiomis sunkiomis be tėvynės dienomis. Legendos, o taip pat ir kitokia N. Mazalaitės kūryba tremtyje daugiausia rodėsi „Gintaro" ir kt. „Baltijos" sambūrio leidiniuose.

— Tikrumoje legendas rašiau „Gintarui" ir leidau jas dėti visai be jokio parašo, nes kam gi jis — svarbu, kad daiktas parašytas lieka, o pavardė — ji nieko nereiškia — sako N. Mazalaitė, kai prisimename „Gintaro" laikus. Nors „Gintaras" ir kt. leidiniai buvo grynai J. Krumino darbas, tačiau ir N. Mazalaitė čia daug padėjo ne tik savo kūryba. Ji „Gintaro" laikus prisimena didžiausiu malonumu, nes tai gi buvo jos kūrybingiausias laikotarpis tremtyje. Tada kūryba teikė jai džiaugsmą, nors pabėgėliškų dienų kartėlis dažnai gniauždavo gerklę. Tai buvo mažame žvejų miestelyje, Haffkruge, kurio krantus plovė Baltijos jūros bangos.

Tačiau pabėgėliškojo gyvenimo bangos išplovė rašytoją iš to ramaus kūrybingojo kampelio ir aplinkos. Ir jai, kaip daugeliui lietuvių tremtinių, šiandien tenka jau ne pirmoje stovykloje išsiristi savo mantą, naujos užuovėjos beieškant.

Tuo tarpu dar įvyksta dalykų, kurie kaip sunki našta užgriūva ant rašytojos tremtinės pečių, o skaudžiausias jų — tai žinia apie motinos mirtį. Atsitiktinai teko lankytis tada ir matyti rašytoją skausmo perkreiptu veidu. Ji, tyliai kęsdama, sėdėjo už stalo, o ant jo baltavo laiškas iš Amerikos, atnešęs skausmo ir ašarų. Ak, kurio gi vaiko širdis lengvai perneš žinią apie motinos mirtį! N. Mazalaitė su motina buvo susirišusi ypatingai tampriais ryšiais. Kaip graudžiai vėliau rašytoja visa tai išreiškia savo kūryboje:

— O mano Motina, o Mama Mama! Su dideliu vingiu, per jūras, pro daugelį svetimų žmonių, atėjo žinia, kurios aš negaliu suprasti. Ar stoviu tylėdama, ar šaukiu, ar klūpau asloje, ar apkabinu Tavo siuvinėtą priegalvę — aš negaliu suprasti to, ką žinau...

... Tavęs jau nėra mažame pamiškės namelyje — Žemaitijoje?...

...Ir tu nežinai, kad mano gyvenimas yra slidaus stiklo lenta, pakabinta aukštame bokšte, ir aš pirštų galais laikausi už jos, ir mano rankos silpsta ir kiekvieną sekundę galiu paleisti jas, ar Tu nežinai?... Ar nežinai, kad per visus pabėgimo metus nešu maldavimą: atleisk, kad palikau Tave. Užsirūstina brolis, išduoda draugas, apgauna mylimasis, bet Tu, Motina, lauki. Atleisk. Tačiau, o Viešpatie, kam gi aš pasakysiu tai dabar!... (Tamsi dėmė").

Tačiau ir šį skausmą rašytoja pergyvena. Tomis skausmo valandomis, kada, atrodo, mažiausiai yra vilties išlaikyti lygsvarą, kūryba veikia, kaip raminantis balzamas.

Ne tik legendų N. Mazalaitė tremtyje sukūrė. Baigiamas ruošti vientisas novelių rinkinys, pavadintas „Miestelis, kuris buvo mano" ir „Liepsna žaizdoje".

Ir diena dienon kuklioje rašytojos palėpėje gausėja rankraščių. Taip kančioje ir kartume gimsta kūryba, ta pati, kurią mes, nepasidalydami, skaitome ir ja gaivinamės savo skausmuose.

S. Narkėliūnaitė

KULTURINĖ KRONIKA

— Emigravęs į Ameriką žymusis vokiečių filmų režisierius Fritz Lang baigė savo filmą „Secret Behind the Door" (Paslaptis už durų) ir ruošia naująją, pavadintą „Winchester 37" Filmos gamyboje jis yra savarankus ir planuoja savo bendrovės skyrių įkurti Londone.

— Anabella, kuri dabar svečiuojasi Paryžiuje, vaidindama naujaį statomam filme „Romansas grįžta", dar kartą savo skyrybų su Tyrone Power datą atidėjo vėlesniam laikui. Teigiama, kad jos romansas su Tyrone Power yra jau tikrai pasibaigęs ir jau „nebegrįšiąs".

— Geiselgastergo filmų sinchronizavimo ratelyje, vadovaujant gamybos šefui Alfred Vohren, šiuo metu sinchronizuojamos 8 ilgojo ir 12 trumpojo metražo filmų. Filmai amerikiečių gamybos. Iš žymesniųjų vokiečių kalba matysime šiuos: „St. Marien varpai" su garsiąja Ingrid Bergman ir Bing Crosby. „Cento serenada" su Irene Dunne ir Cary Grant. „Ona ir Siamo karalius" su Irene Dunne ir Rex Harrison, „Lady Alquist namas" su Charles Boyer ir Ingrid Bergman, „Kap Horn grandinėse" su Allan Ludd, „Notre Dame varpininkas" su Charles Laughton ir Maureen O'Hasa, „Bernadetės daina" su Jenifer Jones. „Pragare, kur tavo pergalė?" su Bette Davis ir Charles Boyer.

— Neseniai Anglijos karalius atidarė pasaulinio garso Bodleian Library bibliotekos naująjį rūmą. Iškilmės vyko Oxforde. Šio naujojo pastato, skiriamo visuotinėms mokslo šakoms ir tarptautiniam tautų susiartinimui, įrengimai kainavo milijoną anglų svarų. Viso projekto įvykdymą lengvino ta aplinkybė, kad gausus pavienių privačių įstaigų ir labdaringų asmenų skaičius prisidėjo, paremdami žymios bibliotekos statybą savo aukomis, Ypatingai milžinišką pinigų sumą paaukojo Rockfelerio Labdaros Įstaiga.

— Neseniai Londono teatras atnaujino 1907 m. parašytos dramos veikalo „Lady Frederick" pastatymą, kuris vienerių metų laikotarpyje yra jau ketvirtas iš eilės žymiojo anglų rašytojo Somerset Maugham naujai inscenizuojamas veikalas. Kaip rašo anglų spauda — tai yra įrodymas, kad rašytojas, šiais metais svenčiąs savo 72-ųjų metų amžiaus sukaktį, savo kūriniais yra populiarus, o jo kūriniuose skelbiamos idėjos dar ir nūdien aktualios.

Umberto Giordano, žymiajam italų verizmo atstovui, neseniai sukako aštuoniasdešimt metų. Jo revoliucinė opera „Andrė Chenier" išgarsino ir išpopuliarino jį visame kultūriniame pasaulyje.

Kaip praneša Milano laikraščio, Arturo Toscanini yra tvirtai nusprendęs kitų metų pavasarį grįžti Italijon. Žymiojo italų dirigento žmona, neseniai atvykusi į Milaną žurnalistams pareiškė, jog Toscanini norįs dar šią žiemą praleisti New Yorke, kur jis diriguosiąs savo, duodamų per radiją, koncertų ciklą. Tik baigęs šį koncertų ciklą, jis manąs visiškai persikelti tėvynėn. Žymusis dirigentas jaučiąs nuovargį ir abejojąs ar toliau galėsiąs dalyvauti viešuose pasirodymuose.

Neseniai Adolph Menjou (Adolf Menzu), vienam populiariausių amerikiečių filmų aktorių, prancūzų konsulas Hollywoode įteikė prancūzų garbės legijono riterio kryžių, „kaip nusipelniusiam ir ilgus metus dirbusiam Prancūzijos labui". Nežiūrint prancūziškos pavardės ir išvaizdos, Menjou savo kilme yra amerikietis.

— Anglų rašytojas Robert Graves, pagarsėjęs savo kūriniais „Claudins the God", „The Golden Fleece" ir „Count Belisarius", išleido istorinį romaną „King Jesus" (Kristus Karalius), kuriame mėgina aiškinti Kristaus asmenybę, žvelgdamas į ją iš politinio žydų tautos aspiracijų taško. Romanas kelia daug ginčų anglų visuomenės sluoksniuose ir susidomėjimas juo didelis.

— Žymiojo M. Cook, Edinburgo klasiškosios archeologijos docentas, paskirtas Britų Archeologijos Instituto direktorium Atėnuose. Cook yra žinomas savo darbais, kaip pasaulinio garso mokslininkas.

— Anglai grįžta prie senų dramos veikalų atnaujintu pastatymu. Prieš kiek laiko, kaip praneša anglų spauda. Londono Ars teatras atnaujino George Lillo 1736 m. statytą pjesę „The Fatel Curiosity" (Likiminis nesusipratimas). Pastebėtina, kad su šia pjese Ars Teatre Company trupė gastroliuodama Amsterdame turėjo didelį pasisekimą.

Husume įkurta Theodoro Stormo Draugija. Įkurtuvėse be valdžios atstovų dalyvavo taip pat ir jauniausioji poeto anūkė. Draugijos būstinė yra Missenhause prie Husumo.

b. aa.

Populiarus Danijos operos solistas tenoras Lauritz Melchioras repeticijos metu

VILNIAUS UNIVERSITETAS... (Bus daugiau)

13

plauskas), kad ir gerai mokėjo rusiškai, kalbėjo tik lietuviškai, tuo būdu pabrėždami posėdžio ir mokslo įstaigos lietuviškumą. Maskvos partietis pripažino tai teisinga, pasitenkindamas lietuviškų kalbų turinio vertimu, kurį padarydavo jo kaimynas.

Rektoriui pavyko apsiginti nuo Maskvos reikalavimo parašyti straipsnį apie Vilniaus Universitetą žurnalui „Viestnik Vysšei Školy" (aukštosios mokyklos žinios), nes iš jo buvo reikalaujama „tinkamai" nušviesti ypačiai „lenkų kenksmingumą", kaip ir vėliau vokiečių okupacijos metu neparašė jis okopacinės vokiečių administracijos reikalaujamo pranešimo apie Universiteto būklę bolševikmečiu.

Negalėjo profesoriai skųstis pernelyg mažu aprūpinimu, algas gaudami nemažas, tik ir čia radosi savo „bet". Kai pradžioje buvo paskelbta, kad tik TSRS tinkamai remianti mokslą ir tikrai rūpinantis profesorių biuties užtikrinimu, maskvinės tarybinių universitetų algų normos, atsiųstųjų instruktorių sumišimui, buvo daug žemesnės ne kaip seno sios „smetoniškos". Skirtumai tik iš dalies tebuvo išlyginti, pritaikius buhalterijos leidžiamus paskirų asmenų įkėlimus į kiek aukštesnes kategorijas.*) Profesoriai, kurie buvo išrinkti į naujai įkurtą Lietuvos Mokslų Akademiją, be savo profesoriškos algos, dar gavo visą Akademijos nario arba jos bendradarbio algą, kas Lietuvoje buvo naujiena, nes iki šiol, užimant dvi vietas, buvo gaunamos ne pilnos dvi algos, bet tiktai 1 ½ arba net 1 ¼ algos. Tačiau daugumas profesorių (neskaitant Akademijos narių) labai greitai pajuto maisto produktams kainų pakėlimą, prašokusį jų gaunamas algas, bet suprasdami naujose sąlygose šio reiškinio neišvengiamumą ir visuotinumą, pasiruošę blogesniam nedarė iš to dramos.

Primesti universiteto personalui, tuo pat ir profesoriams, lyg nežinia kieno („iš miesto"), tikrai Partijos pavedimu, ir nežinia kuriam tikslui, naktiniai budėjimai, taip pat įvairūs universiteto personalui privalomi minėjimai, eisenos ir tt., irgi buvo jų priimti ne be ironijos, bet ir kaip nepikta „balaganščina".

Daug sunkesnis mokslo personalui buvo reikalavimas pritaikyti savo dėstymą ir mokslinius darbus tarybinei pasaulėžiūrai: iš tikinčio provoslavo visuotinės istorijos profesoriaus Karsavino sovietiško aiškinti Europos tautų praeitį, iš filosofo, idealistinės krypties Sezemano — prisitaikyti priešingos krypties — istorinio materializmo reikalavimų, tad „persiauklėti" ar, tikriau, „prisiauklėti", išklausinėti Livšino pastabų ir pamokymų, įsitikinti, jog paties dėstomas dalykas yra nereikalingas ir pan. Dėl savo, krašto ir tautos likimo netikrumas, netikrumas dėl savo universiteto ateities, visiškas atkirtimas nuo Vakarų, žinoma, trukdė dėstymui ir mokslo darbui, o toks žinomas ekonomistas ir buvęs Valstybinio Banko direktorius Vladas Jurgutis per dvi savaiti kas vakarą ir kas naktį buvo lankomas NKVD agentų ir tardomas apie savo ligšiolinę veiklą ir apie draugus, kas tuo taip nuvargintam ir prislėgtam be trupučio tik nepasibaigė protiniu pamišimu. Vienas didžiausių nepriklausomos Lietuvos ramsčių, savo tautos teisių nenuilstamas kovotojas, prof. Jurgutis vokiečių okupacijos metu turėjo praleisti dvejus metus Stutthofo koncentracijos stovykloje prie Dancigo.

UNIVERSITETO VADOVYBĖ ŠAUKIAMA MASKVON

Sąryšy su ruošiamu nauju universiteto statutu, kuris turijo būti suderintas su visasąjunginio universiteto statuto reikalavimais ir, iš viso, Maskvai reikalaujant Vilniaus Universiteto darbą tampriau suderinti su tarybinių universitetų darbų, kilo reikalas Universitetų vadovybei tarybinio darbo centre pažinti tarybinę švietimo organizaciją, tad vykti Maskvon. ko berods savo sumetimais reikalavo, taip pat ir Maskvos vyriausybė iš tik prijungtų Lietuvos, Latvijos ir Estijos respublikų aukštųjų mokyklų. Lietuvoje buvo sudaryta 11 asmenų delegacija, į kurią įėjo Kauno ir Vilniaus universitetų vadovybė su švietimo vicekomisaru J. Žiugžda priešaky. Vilniaus Universitetui atstovavo rektorius M. Biržiška, prorektorius J. Bulovas, humanitarinių mokslų fakulteto dekanas Pr. Augustaitis, ekonomikos mokslų fakulteto dekanas Alb. Rimka, matematikos — gamtos mokslų fakulteto dekanas K. Matulis ir teisių fakulteto prodekanas St. Žakevičius. Be to, buvo paimti abiejų universitetų studentų komitetų

*) Tarybinė buhalterija turėjo sprendžiamą balsą universiteto finansiniuose rekaluose. Pribauginta Maskvos instruktorių sunkių bausmių, kalėjimo ir pan. pažadais už kiekvieną peržengimą ir net neprižiūrėjimą, ne kartą ji buvo nesukalbama, kas labai trukdė tinkamai išspręsti profesorių ir kitų tarnautojų atlyginimo reikalą.

Amerikiečių Kongreso delegacija apie tremtinius

(MŪSŲ SPEC. KORESPONDENTO ANGLIJOJE)

TREMTINIŲ problema visu svoriu gula ant didžiųjų valstybių politikų pečių. Dabar jiems jau aišku, kad šie, esant ligšiolinei santvarkai jų tėvynėse, nepasiryš surizikuoti ir grįžti į nelaisvės namus.

Jeigu Amerikos kongreso delegacija atskirs DP žydus nuo likusiųjų tremtinių, gali būti vilties, kad šie pastarieji galės įsikurti — vakarų pusrutulyje; dalinai kai kuriose Europos valstybėse, kaip Anglija, Prancūzija, Belgija ar net Olandija.

TREMTINIŲ SANTYKIS

ŽENEVOS korespondentas tvirtina, jog nereikią amerikiečių delegacijos daugumos laikyti antisemitizmu, kai tvirtinama, kad neįkros informacijos apie žydų DP proporcią su kitais tremtiniais pasunkino amerikiečių parlamentą priimti žinomąjį Starttono „bilių". Nepavyko pravesti ir kompromisinio Kentucki valstybės kongresmano Chelfo projekto, kuriuo buvo siūloma į JAV vienerių metų bėgyje įsileisti 100.000 tremtinių.

Pastabos apie dideles sionistų nacionalistines tendencijas, vyraujančias žydų tremtinių tarpe; baimė, kad jie nesiveržtų į tirštai apgyvendintas vietas ir visai nesidomautų žemės ūkiu ir miškininkyste; neįtikėtinumas, jog žydai imigrantai pasirodytų tinkami ūkio darbams ir imtųsi darbo tose srityse, kuriose labiausiai trūksta darbo jėgos (miško pramonėje, pienininkystėje, gyvulių auginime, bulvių ūkyje ir pan.), — štai tos priežastys, kurios nulėmė minėtų projektų nepasisekimą, nes žydai, kaip išsireiškė kongreso atstovas Gosset, demokratas iš Texas, Strattono projekto opozicijos vadas, galėtų „perpildyti ir taip pilnas New Yorko ir Brooklino priemiesčių prekyvietes".

Mėginimas žydų DP problemą išspręsti Palestinos teritorijoje, mėginimas, kuriuo Amerikos kongreso atstovai, grįžę į namus, mano visa energija imtis, gali — pirmosios problemos laimingo išsprendimo atveju — sudaryti situaciją, kada atstovui Gossett ir jo šalininkams galima bus pasakyti, kad likusieji IRO stovyklų žmonės yra kaip tik tokie, kokių Amerika ieško: miško, ūkio darbininkai, pienininkai, staliai ir mūrininkai, bet ne kandidatai į New Yorko prekybininkus.

Jei „žydiškojo aspekto" eliminacija palengvintų pravesti naują imigracijos įstatymą, būtų patenkintos abi pusės: žydai važiuotų į išsvajotą Palestiną, kiti tremtiniai — į svajojamą Ameriką.

ŽMONIŲ MEDŽIOKLĖS

TAČIAU nėra taip geraĩ, kaip pirmu pažvelgimu atrodo. Amerikiečių kongreso atstovai, lankydami įvairias stovyklas, pastebėjo vieną nepageidaujamą reiškinį, kuris jų pastangas Amerikoje gali dar labiau paskubinti.

Kalba eina apie taip vadinamos „grietinėlės" rinkimą arba verbavimą darbingiausių žmonių, kurie kiekvienai valstybei yra labai reikalingi. Kai kurių Europos ir tolimesnių kraštų rekrutavimo misijos tiesiog rūšiuoja DP pagal jų amžių, sveikatą, fizines jėgas ir... viengungystę. Išveža viengungius stiprius vyrus miško ir ūkio darbams; patvarius, sveikus — į kasyklas; jaunas, netekėjusias mergaites — į ligonines, namų ruošą, — ir stovyklose lieka seneliai, gausios šeimos, silpnesnieji, kuriuos iščiulpė priverčiamieji darbai, kalėjimai ir kitos nelaimės.

Amerikiečių kongreso atstovų akivaizdoje pasirodė bloga pranašaujanti kelių šimtų tūkstančių žmonių, kurių niekas nenori, vizija. Juos iki mirties turėtų stovyklose maitinti... amerikiečiai, nes kas gi kitas mokės IRO ar kitai būsimai filantropinei šalpos organizacijai?!

Taigi, perspektyvos liūdnos, ir gali užlūžti visi ateities planai. Juk amerikiečiai, kurių imigracinio įstatymo pagrinde glūdi nesugriaunamas tikslas — jungti, o ne skirti šeimas, — jokiu būdu nesulauks kongreso pritarimo įsileisti tiktai neproduktingus imigrantus.

TARPTAUTINĖS KONFERENCIJOS PLANAI

AMERIKIEČIŲ delegacija, visa tai turėdama galvoje, mano pasiūlyti artimiausiu laiku sušaukti tarptautinę konferenciją tų valstybių, kurios yra užinteresuotos priimti tam tikrą skaičių imigrantų. Tos konferencijos (ji, gal būt, bus sušaukta lapkričio mėn.) tikslas — sustabdyti nekoordinuotą ir skubų „sveikiausiųjų ir jauniausiųjų gaudymą", o taip pat nustatyti bendrą imigracijos politiką DP atžvilgiu, kad kiekviena konferencijoje dalyvaujanti valstybė nustatytų įvairaus tipo imigrantų skaičių, kurį norėtų priimti. Pagrindiniu nuostatu būtų nutarimas neardyti šeimų ir kartu su maitintoju vežti visus šeimos narius kartu.

Amerikiečių delegatai mano, kad toks sprendimas būtų pats racionaliausias. Tačiau jie galvoja, jog ir po to stovyklose vis dėlto dar liktų žmonių, kurių jokia valstybė nenorėtų priimti ir, kuriuos vienas atstovas pavadino „the poor — house of Europe", būtų visų IRO narių atsakomybėje.

KAS DUOS GERĄ PAVYZDĮ?

PROJEKTAS sušaukti tarptautinę konferenciją tremtinių imigracijos reikalams, atrodo, remiasi observavimu Vašingtono Kapitolijaus vyrų. Neabejojama, kad opozicija prieš naujų imigrantų įsileidimą į JAV sustiprės po rinkimų, kurie įvyks 1948 metais.

Tačiau kitaip atrodytų reikalai, jei ir kitos valstybės priimtų atitinkamą DP skaičių. Amerikos kongreso atstovų dauguma nėra už „davimą pavyzdžio kitiems". Priešingai, — jie laukia, kad kuri kita valstybė padidintų savo imigracinę kvotą. Jie baiminasi, kad JAV priėmus dalį tremtinių,— tikrai joms vienoms kristų likusiųjų stovyklose išlaikymo našta.

Kiek kartų pasakoma Vašingtone: „Tegu ir kiti parodo gerą valią", — ir tučtuojau ateina atsakas: „Bet kas turi pirmasis pradėti?" Projektas visiems susėsti prie apskrito stalo padėtų išspręsti ir šią dilemą: visi turėtų pradėti kartu.

Išvadoje — atrodo, kad artėjama prie pirmojo logiško projekto išspręsti painų DP klausimą.

J. KUZMICKIS

A. Dambrauskaitės ir S. Baranausko koncertas

Nors iš anksto buvo paskelbtas tiktai vienos A. Dambrauskaitės koncertas š. m. spalio 14 d. Memmingeno miesto teatre, bet jai persišaldžius kelionėje, vėliau buvo pakviestas ir S. Baranauskas.

A. Dambrauskaitė, kad ir būdama dėl savo ligos kiek santūri, vis dėlto savo meistrišku dainavimu privertė klausytojus užmiršti apie bet kokį solistės negalavimą. Jau pirmoje koncerto dalyje dainininkės atsargiai, bet stilingai atliekami nekomplikuotieji dalykai, k. a.: Al. Kačanausko „Našlaitėlė", K. V. Banaičio „Rods parpulsiu" ir kiti — mus įtikino, kad A. Dambrauskaitės didelis prityrimas, puikus balso valdymas ir gera mokykla įgalina dainuoti bei dainuojamus kūrinius interpretuoti visiškai rimtai ir tiek subtiliai, kad lieka patenkintas ir rafinuoto skonio klausytojas. Tuo tarpu antrojoje dalyje jau visai sultingai suskambėjo rečitatyvas iš W. A. Mozarto op. „Figaro vestuvės", arija iš J. Massenet op. „Manon" ir arija iš G. Puccini op. „Mada Butterfly" kas ir buvo publikos entuziastingai išgyventa ir karštų ir audringų plojimų palydėta.

S. Baranauskas pradėjo populiariais J. Tallat-Kelpšos „Ne margi sakalėliai" ir „Liepė tėvelis" ir užbaigė arijomis iš G. Puccini op. „Tosca" ir Leoncavallo op. „Pajacai". Tai yra jaunas, progresuojantis mūsų akyse, galingas dramatinis tenoras. Jis kiekvieną kartą parodo vis lengvėjančią dainavimo techniką ir diapazono viduryje ir viršūnėse. Jis nebijo net baritoniškai „paspausti" žemutines gaidas ir įdomiai peržengia ir pereinamąjį f. arba fis. Galų gale biso „Trubadure" suspindėjo lyg šaute iššautuoju net aukštutiniu do(Memmingene pirmą kartą). Pagirtina, kad ir tasai do pasirodė metalinis, skardus ir gražiai koncentruotas.

Abu solistus fortepijonu lydėjo P. A. Waldenmeier, Dresdeno operos dirigentas, pasirodęs jautriai, patikimai ir neabejotinu niuansuotumu.

V. Galiūnas

Blombergo solistų viešnagė Bamberge

Nedažnos esti tremties gyvenime šviesesnės prošvaistės, tačiau jų pasitaiko. Viena iš tokių prošvaisčių Bambergo tremtiniams — tai buvo spalio 18-toji diena. Tą dieną sulaukėm malonių svečių, kurie nuskaidrino mūsų pilką gyvenimo aplinkumą ir, gražia dainos bei muzikos programa, leido mums atitrūkti nuo kasdieninių vargų ir rūpesčių.

Bambergą aplankė Blombergo lietuviai, dainos ir muzikos menininkai: Alė Kalvaitytė (Mezzo-sopranas), Izabelė Motekaitienė (Sopranas), Petras Kovelis (Tenoras) ir Prof. Vladas Jakubėnas — (Pianistas-kompozitorius). Ši malonių svečių-menininkų trupė, didelėj miesto salėj (Promenadestr. 1), davė puikią ir įvairią koncertinę programą, kurį tęsėsi apie pustrečios valandos laiko.

Koncerto klausėsi apie 400 asmenų, kurių tarpe, bene pirmą kartą Bamberge, apsčiai matėsi ir vokiškosios visuomenės atstovų: miesto viceburmistras, dvasiškijos atstovai, keletas muzikų ir spaudos žmonių.

Dainos meno solistai programoje išpildė savų kompozitorių: J. Karoso, A. Račiūno, Vl. Jakubėno, Vl. Paulausko ir kt. kūrinius, o taip pat svetimųjų: P.P Čaikovskio, R. Strausso, Bohmo, Schuberto ir kt. Taipogi davė arijų iš operų: Carmen, Troubadour, Mignon, Arlesiana, Eugenijaus Onegino, Don Carlos ir duetą iš I veiksmo operos Butterfly. Pora arijų buvo padainuota vokiečių ir italų kalbomis. Solistams akompanavo Prof. Vl. Jakubėnas.

Pianistas Prof. Jakubėnas išpildė savo kompozicijos „Legendą", M. K. Čiurlionio „Dvi preliudijas", R. Schumanno „Pakilimą" ir P. Čaikovskio „Troiką".

Rytojaus dieną tie patys solistai giedojo lietuvių pamaldose vokiečių bažnyčioj (Heinrichskirche).

Po pietų, keliolikos žmonių ekskursijoj, buvo aplankytas Bamberge esantis J. C. Neupert'o piano muzikos instrumentų fabrikas ir vietos bažnyčios.

Neupert'o fabrikas yra įdomus tuo, kad jis yra gerokai senas (įsteigtas 1868 m.), be to, prie šio fabriko yra vertas rimto dėmesio piano muzikos instrumentų muziejus.

Įžengęs į šį muziejų, esi sutinkamas seno, pražilusio, to fabriko direktoriaus, kuris yra ne tik geras fabrikantas, bet ir nuoširdus muzikos senienų kolekcijonierius ir pats geras muzikas. Čia į tave, žiūrove, prabilsta įvairiausiais akordais piano muzikos senienos, palydimos išsamiais ir nuoširdžiais paties direktoriaus žodiniais paaiškinimais. Muziejaus sienos nukabintos pasaulinio garso muzikų paveikslais, o visa patalpa — nustatyta dideliais ir mažais muzikos instrumentais, pradedant muzikos primityvizmo laikų egzemplioriais, baigiant — moderniuoju laikotarpiu.

Baigus šio muziejaus apžiūrėjimą, ekskursijos dalyviai buvo apdovanoti liuksusiniais fabriko muzikos instrumentų katalogais ir, nuoširdžiai padėkoję fabriko savininkui, išsiskirstė į savo kuklias buveines.

Šios dvi dienos buvo pragyventos muzikos meno ženkle ir blombergiškiai menininkai išlydėti tolimesnėn gastrolių kelionėn. Jie išlydėti apdovanojus gėlėmis ir Bambergo LTB pirmininko p. Tamulionio padėkos žodžiais.

Pranys Alšėnas

Pabaltės Vyriausiųjų Komitetų pasitarimas

Š. m. spalių mėn. 15 d. latvių stovykloje Valka įvyko Pabaltės Vyr. Komitetų eilinis pasitarimas, kuriame buvo apsvarstyta ir pasikeista informacijomis įvairiais visiems rūpimais klausimais. Pirmiausia buvo iškeltas tremtinių aprūpinimo klausimas. Remiantis latvių surinktais duomenimis už š. m. liepos ir rugpiūčio mėn. Bavarijoje, buvo konstatuota, kad dėl didelio maisto trūkumo vaikų ir suaugusių sveikata smarkiai ėmė kristi. Tie duomenys rodo, kad vaikų nuo 1—5 m. svoris žemiau normos (pradedant 2 kg) siekia 32,4 %; nuo 6—10 m. — 36 %; nuo 11—17 m. — 35,5 %; suaugusių — 29 %.

Mažakraujystė: nuo 1—5 m. — 16,8 %; 6—10 m. — 24,8 %; nuo 11—17 m. — 24,4 %; suaugusių — 13,3 %.

Aktyvus TBC: vaikų nuo 1—5 m. — 0,5 %; 6—10 m. — 0,8 %; 11—17 m. — 0,7 %; suaugusių — 0,9 %.

Plaučių liaukų ligos: 1—5 m. — 9 %; 6—10 m. — 16 %; 11—17 m. — 15 %; suaugusių — 3,2 %.

Įsidėmėtinas plaučių liaukom susirgimų aukštas nuošimtis. Gydytojų manymu, jis pareina nuo riebalų ir vitaminų stokos ir didelio ankštumo gyvenamose patalpose.

Net ir tų nedidelių maisto normų, kurios skiriamos DP, praktiškai jie negavo. Pagal tuos duomenis buvo konstatuota, kad š. m. liepos — rugpiūčio mėn. vaikai nuo 1—5 m. tegavo 1.560 kalorijų, nuo 6—10 m. 2.303 kal., 11—17 m. — 2.403 kal., suaugusieji — 1.880 kalorijų.

Tuo reikalu nutarta įteikti IRO centrui memorandumą. Šia proga Vyr. Komitetas prašo visas Apylinkes skubiai jam pranešti, ar laikotarpyje nuo š. m. balandžio 18 d. iki rugsėjo 30 d. trūko maisto produktų, ar ne. Svarbu žinoti, ar nedaduoti maisto kiekiai vėliau buvo papildyti ar ne. Kai kurioms stovykloms laiku nepristatytas maistas vėliau nebuvo atiduotas, ir dėl to maisto davinys dar labiau ten sumenkėdavo.

Pasitarime buvo konstatuota, kad š. m. rugsėjo 16 d. amerikiečių zonos karinis gubernatorius išleido potvarkį (APO 742), kuriuo nustatoma DP pirmenybė prieš vokiečius maisto tiekimo ir kokybės atžvilgiais. Nuo š. m. spalių 1 d. vokiečiai privalo statyti maistą visu 100 % pagal paskyrimą, jokių pristatymo sutrukdymu negali būti. Šitas įsakymas išleistas, tikslias apskaičius vokiečių turimas maisto atsargas 3 mėn., skaitant po 1.000 kalorijų. Kalorijų skirtumą papildo Armija. Esant kokiems maisto pristatymo sutrukdymams, reikia griežtai reikalauti ir nelaukti, ligi vokiečiai teiksis duoti, nes už praėjusį laiką dažniausiai nebeatiduoda ir nebegalima išreikalauti. Kiekvienos stovyklos maisto sandėlyje turi būti 7 dienų atsarga (§ 5). Mėnesinių pristatymų sutrukdymų jokių būdu netoleruoti. Esant tokiems faktams, reikia skųstis į aukštesnes instancijas.

Prašoma mūsų gydytojus patikrinti naujai nustatytą kalorijų kiekį ir jų tikslingumą, ypač vaikams.

Atėmus dirbančiųjų normas iš mokytojų nutarta prašyti IRO, kad mokytojai būtų traktuojami, kaip fizinio darbo darbuotojai.

Dėl dirbančiųjų stovyklose sumažinimo iš 130.000 iki 70.000 ir kėsinimosi dar daugiau mažinti, nutarta protestuoti, nes toji priemonė griauna visą kultūrinį stovyklų darbą ir neigiamai atsiliepia į tremtinių nuotaiką.

Apsvarsčius tautinių komitetų siunčiamų tarnautojų į IRO administraciją reikalą, rasta būtina prašyti IRO, kad būtų leista, esant reikalui, juos ir atšaukti, nes neretai atsitinka, kad jie nebesiskaito su juos siuntusiais organais ir netgi jiems kenkia. Taip pat nutarta prašyti IRO, kad ji įsileistų tautinius atstovus į IRO centrą Heidelberge bei prie Area Teamų.

Apsvarsčius lietuvių ir estų nusiskundimus dėl kai kurių latvių pareigūnų veiksmų mišriose stovyklose, nutarta, kad tarpt. komitetai ar tarybos mišriose stovyklose turi būti sudaromi, vadovaujantis paritetiniu principu, o administracijose — proporcionaliniu principu. Tikslu sušvelninti pasireiškiančius šiurkštumus ir nesusipratimus, nutarta išleisti bendrą atsišaukimą.

(LTB)

MĄSTYSENOS DĖL SEIMELININKO MĄSTYSENŲ

Pulgis Andriušis 102(339)-me „Minties" numery paskelbė savo mąstysenas, matyt, laikydamas jas labai svarbiomis ir net vertomis viešojo dėmesio. Bet ar yra kokio nors pagrindo tas mąstysenas laikyti rimtomis? Iš to, kas p. Pulgiui Andriušiui žurnalistų seimelyje patiko ir kas nepatiko, paaiškės tų jo mąstysenų vertė.

P. Andriušiui patiko: 1) kad Schweinfurtas geraĩ pamaitino ir pagirdė, 2) kad p. Devenienė ir p. Baltramaitis neatsakė ir ateityje siųsti pakietėlių ir affidavitų, 3) kad p. Nauragis atgimęs, p. Augaitytė savo balso šeimininkė ir p. Nauragienė sušokusi nesiafišuodama.

Ką gi, kas gera — gera ir malonu. Bet tiktai tiek jis ir terado žurnalistų seimelyje gera. Sunku būtų ką nors nuginčyti, kai p. Pulgis Andriušis taip autoritetingai teigia, juoba, kad „dėl skonio ir spalvos nėra juk bendros kalbos"... Bet—ką gi bendra tai turi su žurnalisto darbu, profesiją?

P. Andriušiui nepatiko: 1) kad senoji žurnalistų valdyba iškėlė profesinio pareigingumo, privalaus kiekvienam asmeniui, kuris nešioja žurnalisto vardą, klausimą, 2) kad kai kurie valdybos nariai kėlė profesinio tobulinimosi klausimą, 3) kad yra gyvas reikalas rimtai ruošti jaunus žurnalistus, kurie turėtų būti plačiai ir giliai išlavinti profesionalai, 4) kad buvo kalbama apie kai kurių žurnalistų neveiklumą ir iš to sekančius nuostolius spaudai, bendruomenei ir tautai. Ir panašiai. Tai yra visa tai, kas liečia žurnalisto darbą, jo profesiją.

Aš labai atsiprašau, kad į teigiamybių sąrašą neįrašiau p. Andriušio siūlomąją naujosios valdybos darbų programą, kurios pirmuoju punktu, reiškia — svarbiausiu, įrašytas kanceliarinių reikalų sutvarkymas.

Pagal Pulgį Andriušį svarbu kanceliarija, o visai nesvarbu tai, kas sudaro tai kanceliarijai pagrindą: žurnalisto darbas, jo veikla. Senoji gi valdyba, kiek ji įstengė, rūpinosi ir galvojo tiktai apie žurnalisto darbą, jo profesiją ir jos panaudojimą ir tremtinių ir tautos reikalams. Todėl ji buvo suprojektavusi rimto, plačiai informuoto, visapusiško informacinio laikraščio leidimą ir gerą informacijų biurą, kurie galėtų patarnauti tremtiniams ir esamai spaudai. To informacijų biuro projektą ji buvo pasiuntusi ir Vlikui ir LTB Vyr. komitetui. Visi tremtiniai pasigenda būtinojo kontakto su Vliku, skundžiasi nepakankama informacija, o redakcijos stebisi analfabetiškais LTB informacijos biuleteniais. Ir vienos ir kitos įstaigos darbas informacijos srityje visiškai nepakankamas ir nesirūpinimas informacija, kuri dabar vaidina pirmaeilį vaidmenį, yra nieku nepateisinamas. Bet nei viena, nei kita įstaiga to rimto žurnalistų v-bos sumanymo net nesvarstė ... Ir kai tie klausimai pakartotinai keliami, p. Andriušiui tas nepatinka. Jam svarbiau lyšių dubenis, negu rimtas darbas ir tarnyba savo bendruomenei.

P. Andriušis mini 6 kg korespondencijos ir siūlo sutvarkyti kanceliariją. Betgi, niekas nenusiskundė kanceliarijos netvarka. Visi gavo ir atsakymus į laiškus ir pažymėjimus, net ir tie, kurie nieko nerašo ...

Pulgio Andriušio siūlomoji kanceliariškoji žurnalistų valdyba, gal, ir neblogiau sutvarkytų kanceliariją, kaip kad ją tvarkė pirmoji žurnalistų tremties valdybą, bet ar gi tame yra žurnalistų sąjungos uždaviniai ir jųjų esmė?

Tas siūlomasis kanceliariškumas yra arba žurnalisto profesijos nesupratimas, arba jos niekinimas. Žurnalistams tai yra visiškai nepriimtina, nes žurnalisto uždaviniai yra kūrėjo uždaviniai, pagrįsti plačiu išsilavinimu, giliu mintijimu, didele sąžine ir didžiu žmonišku jautrumu. Kanceliarija gi yra raštininko amatas duonai pelnyti, bet ne žurnalisto, kuris gyvena tautos ir žmonijos rūpesčiais, nerimsta jos skausmais ir visomis galiomis siekia tų horizontų, kurie kiekvienam asmeniui, kiekvienai tautai ir visai žmonijai suteiktų pilnutinį, laisvą ir laimingą gyvenimą. Tai uždaviniai, kurie, kad be kanceliarijos ir neapsieinami, bet vis dėlto nesudaro kanceliarinės esmės. Todėl argi rimta žurnalisto uždavinius suvesti į kanceliaristo darbą?

Senąjai žurnalistų valdybai rūpėjo žurnalizmas iš esmės, bet ne kanceliarinis biurokratizmas. Todėl senoji žurnalistų valdyba tuos klausimus kėlė ir seimelyje. Gaila, kad net tokie žurnalistai, kurie turi pretenzijų net į rašytojus, vis dėlto to nesupranta. Ir ne tiktai nesupranta, bet tą savo nesupratimą dar kelia viešumon kaip vertą dėmesio teigiamybę. Labai gaila.

Tokios susidaro tų nesąmoningo seimelininko mąstysenų mąstysenos.

J. Kardelis

DP PADEDA ATSATYTI AUSTRIJĄ

Viena (WK). Kaip praneša PCIRO, 42 % išvietintų asmenų, gyvenančių IRO stovyklose, yra įtraukti į darbą. Tai reiškia, kad kiekvienas dirbti pajėgus DP atlieka jam pavestą darbą.

IRO paruošiamosios komisijos Austrijoje reikalų vedėjas plkn. Milleris tarp kitko pareiškė: „Išvietintieji asmenys pačiose stovyklose ir už stovyklų ribų, kaip apmokyti ir neapmokyti darbininkai, atlieka svarbų darbą Austrijos atstatyme. Darbai, bet ne žodžiai, yra geriausias įrodymas. Savo darbu Austrijos ūkyje jie įrodo, kad jie yra ne tik vertingi darbininkai, bet ir gerĩ piliečiai. Savo prisidėjimu prie Austrijos pagydymo nuo karo žaizdų, padeda atstatyti ne tik Europą, bet ir visą pasaulį."

Taip pat Landecko (Tirolyje) Arbeitsamto vedėjas išreiškęs savo pasitenkinimą išvietintaisiais asmenimis, prisidėjusiais prie Tirolio ūkio atstatymo. Jis konstatavo, kad beveik 100 % fiziškai tinkamų stovyklų gyventojų dirba prie statybos ir kitų darbų.

LATVIŲ KOLONIJA BOLIVIJOJE

Viena latvių grupė Bolivijoje, kaip praneša „Latviešu Zinas", nupirkusi 20.000 ha žemės netoli Brazilijos sienos, kuriame jie numatą įkurdinti didesnę latvių koloniją. Šis žemės plotas randasi 470 metrų virš jūros lygmens ir nuo artimiausio geležinkelio 80 km.

Bolivijos vyriausybė nedarantį kliūčių latviams ten kurtis kompaktinėje masėje.

MINTIS

„The Thought" Lithuanian Newspaper Authorized by Headquaters European Command Civil Affairs Division • Appears 3 times weekly • Editor — in — Chief and authorised licensee: J. Vasaitis • Printed by Druckerei- und Verlagsgenossenschaft e.G.m.b.H., Memmingen

Vyr. Redaktorius — leidėjas J. Vasaitis Redaktoriai Henr. Žemelis ir Vl. Balsys Leista Vyr. JAV kariuomenės būstinės Europoje • Laikraštis išeina antradieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais • Prenumerata mėn. RM. 10.—, atskiras numeris RM. 1.— • Prenumerata į JAV ir Angliją su persiuntimo išlaidomis RM. 15.— mėn. Einam. sąskaita Volksbank Memmingen, e.G.m.b.H. Nr. 9149 ir Postscheckkonto München 14 210.

Adresas: „MINTIS", (13b) Memmingen, Schrannenplatz 6. Laiškams: Memmingen, Postfach 110.

Redakcija nesunaudotų rankraščių nesaugo • Honoraras mokamas tik nuolatiniams bendradarbiams iš anksto susitarus • Priimami skelbimai, tik iš anksto už juos apmokėjus • Skelbimai iki 10 petito eilučių RM. 20.—, toliau už kiekvieną eilutę po RM. 1,50. • Redakcijos ir administracijos kalbamos valandos kasdien, išskyrus šventadienius 9—12 val. ir 14—17 val. • Red. ir administracijos telef. Nr. 2677.